

САҢГА ОЛОХ

Чурапчы үлүүнү хайыска

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Егор Афанасьевич Борисов Правительство Председателинэн иккистээн ананна

Анан эрэр нэдиэлэ сүрүн дьаһалынан Саха Республикатын Президентэ Вячеслав Афанасьевич Штыров сана Правительство Председателинанаан Ил Түмэн мунуулар бигэргэтигэ буолла. Президент бастакы болдьорор ананаат, бийиги биэр дойдулаахпытын Егор Афанасьевич Борисовы Правительствоны салайар дуоһунаста анаан, биэргэ үлүсүн илүүн сайдыыны түстөспүтэ, элбэх үлэни-хамнаһы ыып-

пыттара. Вячеслав Афанасьевич иккис болдьорор бигэргээн Республика Правительствотун/састаабын талар эппиэтинэстээх түбүтүр Е.А. Борисов кандидатуратын тутта киллэрибэ. Егор Афанасьевич улахан таһымнаах салайааччы, сатабыллаах тэрийэччи буолан иккис болдьоххо Сахабыт сирин Правительство-тын илүүн-салаан үлэстэригэр Ил Түмэн государственнай мунууах итэрэлини олуньу 14 күнүтүр ылла. Бу – республика

бары дьонун-сэргэтин үрдүк итэҕэлэ буолар. Маннак эппиэт-тээх үлэҕэ бийиги биэр дойдулаахпыт аһаммытыгар чурапчылар үөрөрбит доһуунаах уонна эппиэтинэстээх. Билигин хас би-ирдэбит санаатынан, үлэтинэн республикаҕа ыһытылар дьаһалларга көхтөөхтүк кыт-тарбыт ирдэбил буолар. Экономика сайдытыгар, социальнай боһтуруостарга уонна улуусу-тутар дьон олоҕо тулсарыгар бүтүгүн соморулорун үлэстэр-

бит-хамсыырбыт сорук буолан, ирдэбил үрдээтэ.

Ытыктабыллаах Егор Афанасьевичи үрдүк таһымнаах дуоһунаста иккистээн аһаммы-тынан дойдутун дьон эрдэлини-ибит. Баҕарбыт үлэҕэр доһуу-наах ситиһиллэри, дьон олоҕун тулсарар, сайдыы сырдыгын ки-элг сиргэ тэтигэр түбүтүр ула-хан кыайытылар. Сахабыт сирэ, төрөөбүт улууспуг чэчирии сай-ыннын!

Афанасий ЗАХАРОВ

ТҮҮ ХАҢАЙЫСТЫБАТЫГАР САҢА ХАЙЫСКАЛАРЫ БУЛУУГА СУБЭЗ МУНУУАХ

Олуньу 7 күнүтүр улуус дьаһалта-тын ахтовай саалатыгар тьа хаһайыстыбатын боһтуруостарыгар биэр суомталаах мунууах буол-ла. Улуус бааһынай, чааһынай хаһайыстыба-ларын салайааччыларын, нэһиликтэрин баһылык-тарын уонна тьа хаһайы-стыбатыгар үлэлээр са-лайааччыларын кытта Чурапчы улуунун уруксу баһылыга, Чурапчы улуунун Боһуоттаах гражданына, норуот хаһайыстыбатын үтүөлэ-эх үлэһитэ, билигин СР Го-сударственной Мунууахын Председателин сүбэһитэ Алексей Алексеевич Ша-дрин көрүстэ. Мунууахха баһылыгы 1-кы солбууа-аччы Н.Н.Попов. Улуус Мунууахын председатели Г.В.Смирнов кыстыһы-ыһылар. Алексей Алек-сеевич Саха сирин тьа хаһайыстыбатыгар уус-тук баһылыгына үөскө-бүтүөн салгыы туох саа-аны толуктуйдуру баһыт-тин санааларын этэ, сүбэлэ-э кэлбит.

Н.Н.Попов мунууа-ры саалаата. Кини Чурапчы улууна үтүтү туттарыла уруксу сыллар көрдөрүүлэрин ситэн эрэрин туһунан эттэ. Ол курдук, улууска 1981 сыл-

лаахха 8080 тонна, 1982 сылга – 8154 тонна, 1983 сылга – 8315 тонна, 1984 сылга – 9089 тонна, 1985 сылга 9236 тонна үтүт ыа-ныт, сорогуопкалаан кэл-бит. Саамай улахан көрдөрүү 1990 сыллаахха ситиһилибит. Бу сылга чурапчылар 9707 тонна үтүт ыабыттар. Николай Николаевич улууска тьа хаһайыстыбатын бордоу-уксуйатын оноруу куһағана суоҕун туһунан эттэ. Улуус тьатын хаһайыстыбатын саала-тыгар ыһытылар экспери-ментини продовольствен-най фонда тэриллэбит. "Туймаада" ФАПК 67 мөлүтүгүнэн кыһаа-коммунуу улуус ылбыт. Араас баһыртан улууска 35 мөл 458 тьа солж кре-дит бөриллибит. Эмиэ экс-перимент чэрэгинэн сай-ылыктары тутууга үп-харчы угуллубут.

Саалааһын үлэ үчүтэй, – диир Николай Николаевич. – Экспери-ментнэ салгыы үлэлээр курдук сөбүлэһэн тура-быт. Тьа хаһайыстыба-тын министрствотун кытта оогноһон сайылык, кыстык хотолору, 12 сыл-ты базаларын тутуу саалаар. Сылты базала-рын тутуу бизнэс ыһыа-сайыаһына. Салайааччы-

лар дьоннорун хамнасты-ыр туһунан толкуйдук таахтар. Улуус үрдүнэн 81 баһынай хаһайыстыба пенсионнай отчуотун тут-тарбакка сыдыаллар. Ити пенсия быһытыгар ти-риэрдэн сөп Нэһилиэк-тэригэр 12 кооперативка 1200 киһи көрдэ. Хаты-лыга, хомойуох иһин, ко-оператив тэриллэ илик. Сайылыктааһынга үлэ барбата. Хадаарга эмиэ итинник хартыына. Бый-ыл үлэлээр былааннаах-тар. Сайылык боһпу-руонун таарыадаахха, ык-райы таһаарылаах сорох-тор өйүүллэр, сорохтор ырыаһылар. Онон бу му-наарер боһпуруостарга са-нааһытын этиг, – дьитэ.

Алексей Алексеевич Шадрин Н.Н.Попов 1990 сыллаагы көрдөрүүнү улахан сорук быһыа-тынан туруорбута респу-блика бастакы эти буола-рын баһыттыа уонна биэр дойдулаахтарыгар ман-нык эттэ:

– Урукку сылларга бы-лырыынны эрэ көрдөрүүнү куһагарар курдук былаан туруору-нан кэлбит эбиһит, – дьит саалаата. – Республика үрдүнэн тьа хаһайысты-батыгар баһааһынаа олус ыараата. Харчы көрүл-лэрин үрдүнэн, түһүү баар "СР тьа хаһайыстыба-тын табаары оҕорооччу-ларын союзтара" дьит тэ-рилиннэ. Председатели-ни Көбөйүтүн төрүттэ-эх А.А.Софронов талы-лыһа. Тьа хаһайысты-батын көмүскүүр ким да суох буолла. Билигин баһынай, чааһынай дьит арахсыбакка бары биэр буоллубут. Онон түмүккүчүгүн наада. Со-куон быһымытынан ана-рдас рынокка соҕуобокко, тьа хаһайыстыбатын араас көрүлүрүгэр го-сударствоттан үп көрүлүөхтээх. Бийиги икки төгүл ночоотуран олоробут. Онон бары бу со-куока киириэхтэтин наада. Америка, Франция фер-мердэре байлэрин куускэ көмүскэнэллэр. Оннук таһымга тахсыахха наада.

Чурапчыга тьа хаһайыстыбатын хайдах тутарга барылыгын саты-ыбын. Мугудайдаары пидекомбинат боһуру бу-олбут үтүт сатаан тулпата үлэни, сайдыыны улаха-нык атахтаата. Новосибир-скийтан кэлэр бороһуок үтүтэри иһэн олоробут. Россияга суох кыахтаах комбинат сатаан үлэлэ-пкэс олоробут. Онон хай-дах буолуохха? Хас биэр-ди хаһайыстыбаттан, нэһиликтэн ыраас, сойу-

туллубут үтүт Мугудайга тийиэхтээх. Онуоха ме-ханизированнай хотоннор, фермалар наадалар. Би-лигин тьа хаһайыстыба-тын министрствота 50 ынааха эрэ итинник хо-тоннору бырайыактылар. Оттон биэр да бааһынай хаһайыстыба итиннэ төбөрү сөбүлэспэт. 40-ну ситиһиэххэ сөп дииллэр. Онон калар бизнэ сылга 200 механизированнай хотону үлэҕэ киллэриэххэ дьит этэбин. Маннааха улууска 10 үчүтэй фермер наада. Ыарахан баһааһынаа-тан атын тахсар суолу мин көрбөппүн. Маннааха 35 бырайыаһын үлүүнү, 65 бырайыаһын государств-уйунун дьит этэбин. Про-изводственной коопера-тивтартан сөһү атымы-лаһан, фермаларга ме-ханизация киириһи наада.

Эт сыаната күннэ-э ыарыы тулар. Россияга ынах этэ атыага суох. Си-бииннэ, куурусса этин, сымыагы бизнэс быһыы-тынан куускэ киллэрдил-лэр. Улахан холдинговай хампаанналар баар буол-дулар. Кинилэргэ эти ула-хан барыһы киллэрэр. Онон эти атылааһынга куускэ ылыаһын дьит этилээххин. Холобур, 40 ынахтаах фермер 40 нэ-рөйдөөх Огу дьитон аты-ылаһан, 100-кэтигэр элбө-тэн, сайылыкка таһаар-дын. Биэр сайын куустээх аһылыкка туруоран баран күһүн этин атылааһын. Бу, мин санаабар, барыс-таах бизнэс.

Сылты тутууга Чу-рапчы улууна – бастакы. Биэр-икки сылтыны итэр чааһынай киһиэхэ ыара-хан. Сылтыттан дохоту-ыһы суох. Маннааха по-требкооператив наада. Манна элбэх сылтылаах-тар кииримнэхтэрин сөп. Кооперативка биэрбит биэрүт малды биэр тэник кырдыбакка ту-рар гына кырдыабыгы туттан, эдэрэни солбууан иһиэххэ наада уонна сыл-тыны атылааһынга ак-цияны сатаан туттууну олоххо киллэриэххэ, – дьит тьа хаһайыстыбатын сайынарыага санаала-рын эттэ.

Тыл эппитэр Сылан нэһилигин баһылыга, "Комбайн" бааһынай хаһайыстыба салайаач-чыта И.С.Макаров: "Бааһынай хаһайысты-балар үлэлэһиригэр кы-ах бөригэрэ үчүтэй эрэ-ри, 10 мөлүгүн суумала-ах хотону тутар хаһайыс-

тыба суох буолуо дьит са-ныаһын", – дьитэ Хадаар нэһилигин баһылыга В.В.Никитин киһи нэһили-ктэр кредитнай кооперати-вы, сайылыгы, сылты база-тын тэрийиэххэ үлэ бара-рын этэн турар, ычаты тьа хаһайыстыбатыгар тардар инвентен механиз-ированнай фермалары тутууга куускэ ылысрга ыһыада. Төлүгүрү "Аза-ана" бааһынай хаһайыс-тыба салайааччыта Е.Е.Адамов: "Сайылыкпар алектродойнааһын баһыны киллэрибим 4 сыл буолла. Сайылыкка 40-50 ынары тутуохха сөп дьит саһы-быт. Оттон оҕону тьа хаһайыстыбатыгар үлэти-гэр сыһаарылыны оҕуо-латтан саһыахха. Ма-нааха агро-оскуола дьу-альнай үөрэхтэһиһи кил-лэриэххэ, – дьитэ. "Эр" бааһынай хаһайыстыба салайааччыта А.В.Синцев эти сорогуопкалааһынга сүбэһин көрүлүрэ буол-лар, сөһүнү дьитиэхэ, эти онорууга көмөлөһү буол-луоҕун эттэ. "Байыл" бааһынай хаһайыстыба салайааччыта Д.Е.Петров кредитнай кооператив тэ-риллибитэ үчүтэбин баһы-ттыа. Маһтан да атын эл-бэх эти киһири.

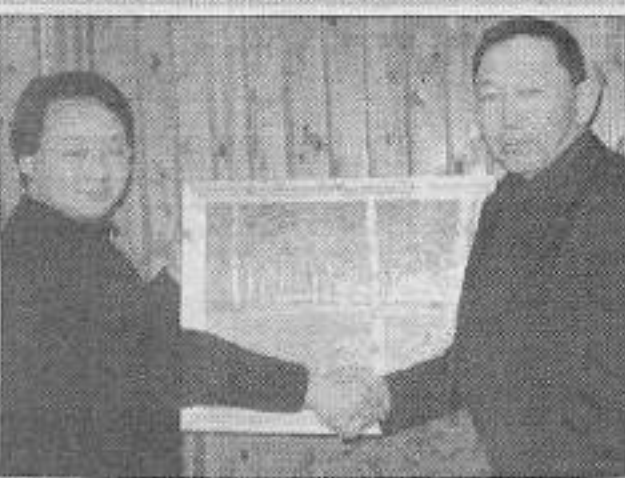
Этиллэри истэн баран мунууах маннак түмүккэ кэллэ: Россия тьатын хаһайыстыбата сайдыы-тын сокуона тахсыбыты-нан 2007 сылга улахан сы-аналаах тутуулар 65 бы-райыаһынарын инвестици-онай фонда үбүтүгүн ситиһэргэ, Чурапчы улууна эксперимент түмүгүнэн социальнай фондга үчүтэй өрүттэри көрдөрбүтүнэн бу фунда-ны республика бюджеты-гар таһаарарга, Россель-хознааһар ирдэбилгэр сөп түбэһинэрэн "Росса-ролизинг" нэһуу ор сыла-ах анал автотехниканы, оборудованиелары аһы-рарга, эт производствотын сайынаар сыйлаан промзабойга уонна өткөр-мочнай базалары ээс ит-тервенцияны киллэрэри ситиһэргэ дьит. Оттон СР Правительствотуттан муууах маннак туруор-сууларга үлэлэһиригэр сорук ыһына: үүккэ дотиринан 1,5 төгүл үрдүгэр, төбөр дотиринан олутуан хаал-ларарга уонна кыстык хо-тоһуру тутууну инвести-ционай бюджеттан үбүлээһини ситиһэргэ.

Оксана ЖИРКОВА

БИИР ДОЙДУЛААХПЫТ УЛАХАН ДУОҢУНАСКА АНАННА

Олуньу 15 күнүтүр улуус баһылыгы бастакы солбууааччы Николай Николаевич Попов баһыттын кабинеттэригэр дойдулаахпытын кытта көрүстэ. Ол курдук, Чурап-чы нэһиликтин интернат-оскуола тоһторуттан юкчөх буолан кэллүт. РФ пенсионнай фондатын Саха сирин сиртэ отделениетын управлениа, Ил Түмэн депутата, биэр дойдулаах-пыт А.И.Попов солбууа-аччытынан үлэлээн кэлбит Георгий Михайлович Сте-панов кэлэр нэдиэлэттэн Россия пенсионнай фунда-тын пенсия аһаанытын уонна төлөтүтүн тэриер Департамент начальнигы солбууааччытын доһууна-һыгар аһынан барар буолла. Биэр дойдулаахпыт иһэн сирга, улахан дуоһунаска баран иһиэхэ Саха киһитин сиринэн иһитин, аһытын, дойдутун дьонун аһытырын ыла кэлбит.

Георгий пенсионнай фонда эйэтигэр үлэлэбита

номнуо 10 сыл буолбут. Баһылык солбууааччыта киирэхэ үлэтигэр ситиһи-ин баһан турар алгыс тыллаах аһааны туттар-да уонна төрөөбүт дойдутун саната сырдыгын дьит ха-тыһаардаах Чурапчыбыт сирин көрө айылгыта оҕуу-ламыт хартыаһына ба-лохтотто. Николай Никола-евич эппит тылларыгар кыстыһан Георгий Михай-

ловичка биэр дойдулаах-та эмиэ сыта дуоһунаста таһаарылаах үлэни баһан турар, Чурапчы уо-ла юкчө эйэри тахсыбыт-тан иһэн туттарытын бил-лэрибит.

"СО" көрр.

Хаартыска: Н.Н.По-пов (ула) Г.М.Степановка өйдөбүлүн баһан тур-тар.

Уяаара - хэцээрэ билимбэе юм, хэцээрэ олоо олоо хэцээр кили иелэр шийдэхтээр
уяаара - хэцээрэ сүтэ саагаардх саага тийэрэ тийдээрэ н дүү...

Take

Мин баганабын үсгүн даяхталар ааралшрыннаа, түгжнээн туһанаа, бу бодууруусаа салаа түһэргэ хэбэрлэбэн Кыргытлаар, бээр, бу нэдээнгэ бийлэл буруйдаах буолуяйахпыттай? Чуоллаан ан, мин, хэбэр буолбааза, бүтүн даяхтар аймах уонна хэбэрлэбэр өйүүр политикэ.

Түпний көннөрү Ньукүлай дээхсийн: Үөхсөтлөх, обществого апырыгыаттаах, үлэһит бордо эрээри, үөрүүтэ-көтүүтэ иһэрин сөбүлүүр. Истээһин да дьытэти-гэр кэлэн туха да айдааны суох угуһар үһү. Кэлэн Ньукүлай Хастыны эмэс күнүгэ иһэр буһабыт. Ой-буһабыт, буһабыт эмэтигэр олоо буэн олгоһуһуһун.

Ихэнх гэрлэлтүүн Дамптрэй дэвжээ Энхлэ Нгукулайга
малыншныг дээдэлдэг эхээр, аригдэл бэрт дэнгэ
нээр Энхлэ орво, даяхтарга сэлхэвс жайгшныг
тайнхан хаанаайнстыга чаагыгарт мэлтсэ буулан
мэрдлэриг буулгмт кини Хас хамдм, хамсанын
барыга - моголтуу, - дөөр кини - Кини даяхтаргы
гарыгын түрт кумаар тайнхн курдук итэр буултуу
Кини туохха барыгтар үрээр буулдари дөө Бэйм
мугутаным, мыйлгарыгым да бэрт буулан кивер бис
хэжигдэлиг Холбообут өтүүлсн улаабын, ухаммт
эригдэн үлээжэбт сирбөр хаалгарабын, сийна-хал
гы кэсэстнлэри ыншгт буулабын. Ох да иһин
утайга бадварыны сөгүм ылар Квин кэсэстэр, мөн
курдук аторобун. Олорум эмгэ ахан иһэн
өөдлөр. Дьон да баарыгарт тутумматар. Ил

Инэ сүм, орто дөйдүнү, нэримэ дэмнэг тутан олорочуулар билинг, дахталлар, буолабыт. Айылжиттан аналыт буоллаар барыгыт тулуйар, онгорор, аттарар. Төһө да билигхэ арпыт утары турдар, төһө да эр дьоммут ыахх кэнниг маанан олордоолор, олгон аһары бааран баар эрэ күүстэх апгардыбытын апарастаммыар, ин дуу. Эр дьоммутун ээст харыстыабыт. Олорлорбутун буюбайдырбытин курдук инчилэртэ убаастабылыгыт, талпабытыт буюммыдыгыт, кынылэртэ ой-сааза буюммыдыгыт, күүстэ-уукта угуорун, олорлорбут өрө туталларын курдук өгүрүчүт. Оҕуор сии ээст эр хааннара кэйдэ, сүлүүхтөрүнөр туран, кыахтарын кылынан дьоммуту элгиттэ билигхэ бээрэхтэро дуо?

Саме на цьому місці знаходиться "Сарпант" - мікрофіт ватип-

Инэ сүм, орто дөйдүнү, нэримэ дэмнэг тутан олорочуулар бичиги, дахталлар, буолабыт. Айылжиттан аналыт буоллаар барыгыт тулуйар, онгору, аттарар. Төһө да бийлэхэ арысы утары турдар, төһө да эр дьоммут ыахх кэннин маанан олордоолор, олгон аһары бааран баар эрэ күүстэх аңгардыбытын атаартааммыр, ин дуу. Эр дьоммутун ээстэ харыстыабыт. Олорлорбутун буюбайдырбыгин курдук инчилэргэ убаастабылыбын, талтапыбытын буюммыдыр, кынылорто ой-сааза буюммыр, күүстэ-уукта угуорун, оролорбут өрө туталларын курдук өгүлүсчүн. Оҕуор сии ээстэ эр хааныра кэйдэ, сүлүүхтөрүнөр туран, кыахтарын кылынган дьоммутун аһагыт бийлэхэ бээрэхтэро дуо?

Сергеевна ПОПОВА *участница*[illegible]

